

## СУЧАСНИЙ СТАН МИТНОЇ ПОЛІТИКИ ТА МИТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

**Постановка проблеми.** Сучасний етап характеризується для України постійним зростанням обсягів та розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням та посиленням динамізму торговельних процесів, посиленням вимог міжнародних організацій щодо забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки та зниженням національних торговельних бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог в національну практику митного регулювання України. Реалізація цих вимог пов'язана з певними потенційними загрозами забезпеченню національних інтересів України. «Відкритість» національної митної території для міжнародної торгівлі може завдавати економічні збитки для держави у вигляді недонадходжень до бюджету внаслідок викривлення митної вартості товарів, шкоди здоров'ю і безпеці споживачів, спричиняти зростання контрабандних потоків тощо. В таких умовах актуалізується потреба підвищення ефективності національної митної політики в сфері забезпечення невідкладного реагування на зовнішні загрози та оперативної протидії можливим негативним наслідкам таких загроз, в напрямку посилення забезпечення економічних інтересів держави й максимального врахування в національній системі регулювання міжнародних правил та вимог.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Питання митної політики та митного права України досліджували вчені А. А. Дубініна, Ю. М. Дьомкін, І. Г. Бережняк, П. В. Дзюбенко, Б. М. Бабрічидзе, О. Б. Єгоров, С. В. Сорокіна, С. І. Пирожков та інші, котрі, зокрема, з'ясували поняття, мету, механізм формування митної політики та права.. Однак, останнім часом, а особливо у зв'язку з прийняттям Митного кодексу України, актуалізується значимість подальших досліджень митної політики України.

**Мета статті.** Основною метою статті є дослідження митної політики та митного права держави і їх цілей, позначення теоретичних аспектів дослідження митної політики держави, знаходження шляхів удосконалення митної політики України в контексті забезпечення економічної безпеки України.

**Виклад основного матеріалу.** Митна політика - це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Головним завданням митної політики є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Митна політика базується на певних концептуальних засадах (базових національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки) і здійснюється шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності, як внутрішніх, так і зовнішніх, відповідно до чинного законодавства, міжнародно-правових актів та усталеної практики.

Митна політика є складовою внутрішньої та зовнішньої політики держави, з чим погоджується більшість науковців і практиків. Пріоритетними напрямками митної політики у внутрішньополітичній сфері є: забезпечення неухильного додержання прав і законних інтересів господарюючих суб'єктів та громадян, захисту інтересів держави; модернізація митних органів України; забезпечення прозорості в діяльності органів митної служби, прийнятті управлінських рішень, інформованості населення України з питань митного регулювання, зміцнення на цій основі його довіри до посадових осіб митних органів; недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, протидія митним правопорушенням.

Митна служба України - це єдина громадська система, яка складається з митних органів і спеціалізованих митних установ і організацій. Безпосереднє здійснення митної справи покладається на митні органи України. До них відносяться Державна митна служба України, спеціалізовані митні установи, регіональні митниці, митниці, митні пости [2].

Митні органи, реалізуючи митну політику України завдяки Конституційному положенню та Митного кодексу виконують контроль за дотриманням законодавства України з питань митної справи; захищають економічні інтереси України; забезпечують виконання зобов'язань передбачених міжнародними договорами України з питань митної справи; сприяють захисту інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків; здійснюють застосування відповідного закону заходів тарифного і нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України

Конституційні положення і норми покликані стати правовими стимуляторами оновлення Митного кодексу, приведення його положень у відповідність до вимог Конституції України [1].

Якщо розглядати загальну характеристику митного права, то воно, комплексне за своїм характером, вбирає в себе окремі норми кримінального і кримінально-процесуального права. Але якщо кримінальне право розглядати як одну із базових галузей права, то воно служить відправною засадою для частини митного права, яке регулює відносини, що виникають при скоєнні злочинів (контрабанда). Санкції за такі злочини в Митному кодексі не визначаються, у ньому містяться відсилання до Кримінального кодексу.

Ті обставини, що поняття і склад злочину «контрабанда» визначається і в Митному кодексі, тільки підкреслює комплексний характер митної політики та її правового регулювання.

Митне право має тісні зв'язки і з кримінально-процесуальним правом: митні органи віднесені до переліку органів дізнання.

Це обґрунтовано тим, що адміністративне право складається із норм, частина яких регулює відносини в галузі митної політики, а також тим, що за характером і природою норми митного права по суті є адміністративно-правовими: наприклад, організаційно-управлінські відносини, відносини, що стосуються порядку переміщення через кордон товарів і транспортних засобів, порушення митних правил тощо.

Джерелом митного права, як будь-якої галузі права, є офіційно-документальні форми відображення і закріплення норм права, що створюються органами державної влади та стосуються загальних норм поведінки в митній галузі.

Джерелами митного права є: правові акти, в яких закріплені норми митного права (Конституція, закони Верховної Ради, укази та розпорядження Президента, постанови, рішення Кабінету Міністрів України); міжнародні нормативно-правові акти, що стосуються митної справи світового співтовариства. Порядок їх використання для національного митного права і законодавства визначено в ст. 11 Закону України «Про митну справу в Україні», зокрема вони імплементуються в наше митне законодавство після їх затвердження Верховною Радою [1].

Підкреслимо ще раз, що конституційні норми є головними, початковими положеннями для розробки митного права.

Важливим джерелом митного права є також Митний кодекс як комплексний закон у галузі митної справи.

Інші нормативні акти можна поділити на дві групи:

1) Закони, що безпосередньо регулюють митну справу («Про митну справу», «Про Єдиний митний тариф»), Укази Президента України («Про Державну митну службу» тощо). Ці документи визначають основні положення митної політики, які впливають на формулювання, розробку інститутів, норм митного права, його відношення до інших галузей права;

2) нормативні акти з окремими положеннями, що стосуються митної справи, а саме: закони про ввезення та повернення культурних цінностей, про бартерні операції, про вільні економічні зони тощо; нормативні документи Кабінету Міністрів України, Держмитслужби, накази, у тому числі спільні з іншими міністерствами та відомствами, Національним банком України.

Зрозуміло, що потужним джерелом митного права є суспільна, точніше суспільно-виробнича, практична митна діяльність. У процесі своєї реалізації митна справа оновлюється, пристосовується до нових умов суспільно-економічного життя держави, що в свою чергу вимагає оновлення її правового та законодавчого забезпечення.

Згідно зі ст. 10 Закону України «Про митну справу в Україні», митна справа в Україні регулюється цим Законом, Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність України», Митним кодексом України, Законом України «Про Єдиний митний тариф», іншими законодавчими актами України, прийнятими відповідно до цього Закону.

Крім того, в ст. 11 Закону зазначається, що Україна дотримується зобов'язань, що впливають з її міжнародних договорів. У випадку, якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, які містяться в цьому Законі та інших законодавчих актах України про митну справу, застосовується правило міжнародного договору [5].

Важливими чинними нормативними актами з регулювання митної справи є: Указ Президента України від 29 листопада 1996 р. «Про Державну митну службу України»; Указ Президента України від 23 березня 1998 р. «Про внесення змін і доповнень до Указу Президента України від 29.11.1996 р. № 1145/96».

Указ Президента України від 24 серпня 2000 р. «Питання Державної митної служби України», яким затверджується Положення про Державну митну службу України.

Спрямованість цілей митної політики та митного права на захист ринку товарів і на стимулювання розвитку національної економіки обумовлює її тісний зв'язок з внутрішньою політикою держави. Як складова частина зовнішньої політики держави, митна політика покликана реалізовувати зовнішньоекономічні інтереси держави, щоб не лише захищати національну економіку від розвалу, але і сприяти проведенню її структурної перебудови з метою пожвавлення, оздоровлення і подальшого підйому [4].

Зважаючи на відзначені тенденції та умови функціонування митної політики в Україні, пріоритетами підвищення дієздатності політики держави у цій сфері мають стати:

- підвищення рівня захисту національних інтересів держави за допомогою інструментів митної політики з одночасним збалансованим впровадженням міжнародних вимог та стандартів;

- спрощення митних процедур за рахунок покращення системи управління ризиками, що дозволить зосередитися на ідентифікації та інспектуванні високоризикованих вантажів;

- створення максимально сприятливого середовища для учасників зовнішньоекономічної діяльності з метою активізації здійснення ними експортно-імпорتنих операцій;

- підвищення ефективності оперативного виявлення та протидії негативним явищам в середовищі зовнішньої торгівлі, які є потенційними загрозами безпеці та інтересам держави.

Реалізація цих пріоритетів вимагатиме здійснення у найближчій перспективі низки заходів, які дозволять посилити рівень захисту національних інтересів держави, створити сприятливі умови для збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, позитивно вплинути на соціальний та економічний розвиток України.

Митна політика є одним з основних інструментів протекціоністської політики держави. Як член Світової організації торгівлі - WTO (World Trade Organization), Організації економічного співробітництва і розвитку (Organization for Economic

Cooperation and Development), а також держава, яка претендує на членство в Євросоюзі, Україна формує митну політику з дотриманням вимог цих організацій.

Сучасний етап реалізації митної політики України характеризується постійним ростом об'ємів і розширенням масштабів міжнародної торгівлі, ускладненням і посиленням динаміки торгових процесів, посиленням вимог міжнародних організацій відносно забезпечення вільного доступу іноземних товарів на внутрішні ринки і зниженням національних торгових бар'єрів. Відбувається поглиблення інтеграції міжнародних вимог в національну практику митного регулювання України [2].

Реалізація цих вимог пов'язана з певними потенційними загрозами забезпеченню національних інтересів України. "Відкритість" національної митної території для міжнародної торгівлі може нанести економічні збитки для держави у вигляді недонадходжень до бюджету в результаті спотворення митної вартості товарів, шкоди здоров'ю і безпеці споживачів, спричинити ріст контрабандних потоків і тому подібне. У таких умовах ставати актуальнішою потреба в підвищенні ефективності національної митної політики у сфері забезпечення моментального реагування на зовнішні загрози і оперативної протидії можливим негативним наслідкам таких загроз, у напрямі посилення забезпечення економічних інтересів держави і максимального обліку в національній системі регулювання міжнародних правил і вимог.

Упродовж останнього часу намітилися значні прогресивні зрушення у напрямі удосконалення національної митної політики. Позитивними досягненнями у сфері здійснення митної політики варто визнати:

1. Активізацію взаємодії митних органів з суб'єктами ведення господарства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність.
2. Активізацію роботи з приведення законодавства України у сфері захисту прав інтелектуальної власності до рівня світових стандартів з метою посилення протидії незаконному переміщенню товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності.
3. Налагодження ефективної взаємодії з митними службами суміжних держав і країн видатних торгових партнерів України в цілях виявлення корупційних тіньових схем в зовнішньоекономічній діяльності і організованих угруповань.
4. Досягнення певного прогресу у напрямі створення, підготовки до впровадження і розвитку системи електронного декларування товарів.
5. Вживання низки заходів по нормативному забезпеченню заборони ввезення на митну територію України продуктів харчування незадовільної якості, зокрема м'ясопродуктів.

Реалізація цих пріоритетів вимагатиме здійснення в найближчій перспективі ряду заходів, які дозволять посилити рівень захисту національних інтересів держави, створити сприятливі умови для збільшення обсягів зовнішньої торгівлі, позитивно вплинути на соціальне і економічний розвиток України.

**Висновки.** В ході дослідження митної політики та митного права було виявлено такі проблеми:

- 1) Проблема з підтримкою міжнародної безпеки, а саме контроль і боротьба з контрабандою.
- 2) Підтримка міжнародних санкцій.
- 3) Підтримкою екологічної безпеки.
- 4) Проблема вдосконалення митно-тарифного регулювання в Україні.

Митна політика України розвивалася у напрямі паралельного розвитку усіх сторін системи митно-тарифного регулювання відповідно до передових, загально визнаних норм і правил міжнародної практики. Вона включала одночасне рішення проблем заповнення теоретичного вакууму, перебудови митної інфраструктури і активну участь в опрацюванні митного права, які повинні забезпечувати мінімізацію митних процедур і ефективність митного контролю. Вона передбачає дотримання низьких тарифних ставок на переважну більшість товарних позицій, особливо на товари з низькою мірою обробки.

Особливий захист треба приділяти продукції сільського господарства і окремим галузям машинобудування. Паралельно слід впроваджувати ефективну систему аналізу ризиків для запобігання митним правопорушенням. Корисним також стало б скорочення товарної номенклатури за прикладом Японії, Китаю або США, що зробило б її прозоріше і, як наслідок, зменшило зловживання декларуванням товарів не за своїм кодом.

### **Анотація**

У статті міститься визначення митної політики та митного права, які є складовою державної політики України. Головним завданням митної політики є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Митна політика та право базуються на певних концептуальних засадах (базових національних інтересах та відповідних аспектах державної політики національної безпеки) і здійснюються шляхом реалізації відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності, як внутрішніх, так і зовнішніх, відповідно до чинного законодавства, міжнародно-правових актів та усталеної практики.

**Ключові слова.** Митна політика, митне право, митна безпека, митні функції.

### **Аннотация**

В статье содержится определения таможенной политики и таможенного права, которые являются составляющей государственной политики Украины. Главным заданием таможенной политики является обеспечение защиты национальных интересов и национальной безопасности Украины в политической, экономической, социальной, экологической и других сферах. Таможенная политика и право базируются на определенных концептуальных принципах (базовых национальных интересах и соответствующих аспектах государственной политики национальной безопасности) и осуществляются путем реализации соответствующих доктрин, стратегий, концепций и программ в разных сферах государственной деятельности, как внутренних, так и внешних, в соответствии с действующим законодательством, международно-правовыми актами и устоявшейся практикой.

**Ключевые слова.** Таможенная политика, таможенное право, таможенная безопасность, таможенные функции.

### **Annotation**

In the article contained determinations of customs policy and custom right, that are the constituent of public policy of Ukraine. The main task of customs policy is providing of defence of national interests and national safety of Ukraine in, economic, social, ecological and other political spheres. A customs policy and right are based on certain conceptual principles (base national interests and corresponding aspects of public policy of national safety) and comes true by realization of corresponding doctrines, strategies, conceptions and programs in the different spheres of government activity, both internal and external, in accordance with a current legislation, міжнародно-правових acts and withstand practice.

**Keywords.** Customs policy, custom right, custom safety, custom functions.

### **Список використаних джерел:**

1. Митне право України. Посібник/Під ред. Доц., к.ю.н. Р. Би. Шишкіна. - Харків: Національний ун-т внутрішніх. справ, - 2006 - 180с.
2. Гребельник О. П. Митний - тарифна політика за умови трансформації економічної системи : Монографія / О. П. Гребельник - До.: Київ. нац. торг. - екон. ун - т. - 2006. - 488 с.
3. Дубініна А.А., Сорокіна С. В. Основи митної справи України / А.А.Дубинина // Науч. Посібник. - Київ, - 2004. - 360 с.

4. Науменко В. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / В. П. Науменко, Л.В.Пашко, В. А.Русков. - Київ, - 2004. - 420 с.
5. Мостовій А.С. Зміни в митному праві Європейського Союзу А.С.Мостовой // Митна справа №5(47), - 2006. - С. 33 - 37.